

Stalin döwrüniň pidalaryndan: Mirseyit Sultangaliýew

Category: Kitapcy, Taryhy şahslar

написано kitapcy | 23 января, 2025

Stalin döwrüniň pidalaryndan: Mirseyit Sultangaliýew MİRSEYT SULTANGALİEV (1892-1940): Stalin Devrinin Başta Gelen Kurbanları

Anti komünist dünyada adı büyük ilgiyle anılan Mirseyt Sultangaliyev'in doğumunun 100. yılına rastlayan, onun hayatını konu edinmiş bir tarihî romanı yakında okumuştum. Tatar Türkçesi ile Kazan'da basılan 528 sayfalık bu dev eserin adı "SIRAT KÖPİRİ" (SIRAT KÖPRÜ)dür. Neden böyle adlandırıldığını yazar: "Sultangaliyev'in özel kaderi olsun, Tatar halkının kurtuluş mücadelesi olsun, ancak kıldan ince, kılıçtan keskin olan Sırat Köprüsü'nden geçmeye benzetilebilir. Bunun başka bir benzeri yoktur. Bugünkü durumumuz da buna benzer" diye açıklamaktadır.

Romanın yazarı Rinat Muhammediev 1986-1992 yılları arasında Mirseyt'in doğum yeri olan Başkurdistan'daki Kırmıskalı Köyü'nden başlayarak Kazan ve Moskova'da araştırma, incelemelerde bulunmuştur. Araştırmamanın odak noktası KGB arşivleri olmuştur. Üç defa yakalanıp, iki defa ölüme hükmedilen bu müstesna insana özgü arşiv belgeleri hakkında

yazar: “Merkezi KGB arşivlerinde onun meselesi bütün memleket çapında en büyük mesele olarak bilinmektedir. Her biri 300-700 kadar sayfalık 43 cilt bu dev facia tarihi, tiksindirici bir gerçektir. 1923 yılından başlayarak 1980’li yıllara kadar Sovyet yayınında onun kadar suçlanmış, onun kadar küfredilmiş yine başka kim vardır?! Olsa olsa Troçki onun ile mukayese edilebilir...” demektedir.

Başkurdistan’daki Kırmıskalı Köyü’nde doğmuş, Tatarlar’ın Mişer boyuna mensup fakir bir çiftçi ailesinin çocuğu olan Mirseyt, daha onbir yaşında iken, “Baba söylesene, Tatarlar da padişaha karşı ayaklanabilir mi?” sorusu ile babası Haydargali ağabeyi korkutmuştur...

Yıl 1907, Mirseyt Kazan şehrinde, oradaki öğretmen okuluna girer. Onun hayatındaki bu değişikliği, yazar: “Kolay ve sakin halde akvaryumda yüzmekte olan bir balık, aniden gürültülü, dalgalı geniş nehre bırakılırsa nasıl olur? İşte bu böyle bir değişim idi” şeklinde anlatmaktadır...

Mirseyt’in öğrenme zevki çok yüksek olmuştur. O, Rus edebiyatı, tarih, sosyoloji ve psikoloji bilimlerine sarılır. Etkili ve iyi konuşmanın usullerini öğrenir. Okulda bütün faaliyetlere katılır. Bu sırada 1905 Rus Devrimi’ne katılanlar ile tanışır ve yavaş yavaş ilmi sotsializm fikirlerinin derinliklerine dalar. Ama o aynı zamanda Tatar milliyetçi fikir akımları ile de iç içe yaşar.

“Köktegi nurlu kuyaş bir ihtimal
sönse söner, yaktısı kalmas biter,
Amma lekin sönmes bizning Tatar”

(Gökteki nurlu güneş bir ihtimal
sönse söner, ışığı kalmaz biter,
ama hiç sönmez bizim Tatar).

gibi yalın mısraların sahibi olan şair Segit Sünçeley, Mirseyt’in sınıf arkadaşıdır. Segit’in bilmediği yoktur. O, Mirseyt’e Tatar milliyetçi ve edipleri olan Ayaz İshaki ve Fatih Emirhan hakkında bilgi verir. Kazan’daki millî toplantıların birinde Mirseyt, ünlü şair Abdullah Tukay ile görüşür. Onun şiirlerini zevkle okumaya devam eder. Tarihçi Zeki Velidi ve Hadi Atlasi ile tanışır.

Yıl 1911, Mirseyt okulunu tamamlayıp, Kazan’dan Ufa’ya döner.

Ufa'da Rus dili ve edebiyatı öğretmeni olarak çalışır. O, sadece hükümetin emrini yerine getiren bir memur olarak çalışsa, yaşasa idi, elbette Sultangaliev-Sultangaliev olamazdı. O kendi evinde Marks, Engels, Lenin, Plehanov gibi şahısların kitaplarını da içeren geniş bir kitaplık tesis eder. Durmadan okuyarak kendini geliştirmeye çalışır. Kazan'daki Tatar edip ve milliyetçileri ile olan ilişkisi de kesintisiz devam eder. Fakat o yine de kabına sığmaz, sıkılır. "Serin, uzun gecelerde ayağına keçe çizme, başına börük giyip sakın bakçaya çıkıp, mavi gökü ve parlayan yıldızları seyreder, düşünür: Alem ne kadar güzel... tabiat ne kadar mükemmel. Şu alem, şu tabiat koynunda yaşayan insan toplumu ve insanlar neden mükemmel olmasın?! Ömür dedikleri hiç kimseye iki defa verilmez ve ebedi de değil. Evet ömür dedikleri çok kısa..."

Ринат
МӨХӘММӘДИЕВ

Kitapcy.ru

Yıl 1914, Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı günler. Mirseyt kendisiyle beraber öğretmenlik yapan Ravza adlı bir Tatar kızı ile evlenir. Ravza hanım bir kız doğurur, ona Reşide adını verirler. Fakat, aile bahtı ile sınırlı kalmayı kendisi için ar bilen Mirseyt, arayış içindedir. O günlerin birinde devrim işlerini devam ettirmek için ailesi ile beraber Bakü'ye taşınır. O yıllarda Bakü devrim dalgaları ile çalkalanıyordu. O burada Bakü gazetesinde çalışmaya başlar, Azeri lehçesini öğrenir, kabiliyetli bir gazeteci olarak kendini kanıtlar. Kafkasya'daki Bolşevik partisine girmeyi de başarır. Yıl 1917, Mayıs'ın 1-11 günleri arasında Moskova'da açılan

bütün Rusya Müslümanlarının Birinci Kurultayı'na Mirseyt de katılır.

Mirseyt Şubat Devrimi'nden sonra, ailesine Moskova'ya yerleştirip, kendisi Kazan'daki Müslüman Sosyalistlerinin teşkilatçısı olan Mollanur Vahitov'un yanına gider. Vahitov ile beraber çalışır. Aynı cephede Aklara karşı çarpışır. Bu arada Lenin ve Stalin ile görüşür. Komünist liderler ona, devrimin galibiyeti sonucunda, "milletlerin kendi kaderlerini kendilerinin tayin etme hakkı" ilkesine göre, "Tatar-Başkurt Cumhuriyeti"nin kurulacağını söylerler, girişkenliği ve başarılı eylemlerinden dolayı onu takdir ederler. Evet, "Tatar-Başkurt Cumhuriyeti" için o, bütün fedakârlıklara, hatta gerekirse canını bile feda etmeye hazırdır. Onun damarlarında kaynayan bu millî heyecan, o daha onbir yaşında iken, "Tatarlar da padişaha karşı ayaklanabilir mi?" sorusu ile onun kafasını meşgul etmemiş midir?

Vahitov Kazan'da cereyan eden Aklara karşı savaşta 19.8.1918 günü vurularak öldürülür (şu anda Kazan'da Vahitov'un dev heykeli bulunmaktadır.) Vahitov'un görevini Mirseyt; üstlenir. Tatar-Başkurt milliyetçi ve aydınlarından olan ve padişaha karşı devrim sırasında belli bir çevreye, belli bir güce sahip duruma gelen İlyas Alkin ile Zeki Velidi, Mirseyt'e Bolşevikler'e çok güvenmenin sakıncalarını anlatır. Fakat Mirseyt inandığı prensiplerinden vaz geçemez. İnançlarına bağlılığından dolayı komünizmin sapık bir "İzm" olduğunu anlayamaz.

Moskova'da bulunan ailesinden uzaklarda, hep devrim işleriyle uğraşan Mirseyt, eşi Ravza'nın ihanetine uğrar ve ayrılır. Ekim 1918'de Moskova'daki eski Tatar zenginlerinden olan İrzin ailesinden Fatima isimli kız ile evlenir. Düğüne Stalin de gelir. O zaman İrzin ailesi Bolşevikler tarafından tamamen yağmalanmış durumdadır. Kızın annesi, "Bolşevik'e verecek kızım yok" diye, bu evliliğe inatla karşı çıkar. Fakat iki gencin saf ve samimi sevgisi, daha nice zorluklara rağmen bu evliliği temiz bir şekilde yürütür. Gülnar isimli kız, Murat isimli erkek çocukları olacaktır.

Yıl 1918'in sonları, Mirseyt, Stalin tarafından Moskova'ya çağırılarak, Troçki'nin yardımcısı mevkiindeki, Merkezi Müslüman Askeri Birliği'nin başkanlık görevini verir. Bir de Stalin ona özel ilgi ile: "Dostlarını, yakınlarını sevindirirsin" diye, Ekim İhtilali'nin yıl dönümü için mahsus

hazırlanmış 10 tane altın saat verir. “Evet Stalin cömert de olabiliyor... Fakat kaderin cilvesi, Mirseyt’ten şu altın saatleri alan Doğu illerinin devrimcilerini, geleceğin 15-20 yılı içinde aynı kader beklemektedir: Hapis ve ölüm. Sanki adları yazılmış saatleri geri almak gerekiyormuş...”

Oyunlar başlamıştır... Çok geçmeden Stalin ve Troçki imzası ile, başında Sultangaliev’in bulunduğu merkezi Müslüman Askerî Birliği; “ihtiyaç yok” gerekçesiyle dağıtılır. Bu demektir ki, “Tatar-Başkurt Cumhuriyeti”nin kuruluşunu ve hayatını temin eden siyasî ve askerî güç dağıtılıyor. Mirseyt için soğuk düş etkisi yaratan bu haber, ona Ufa’da iken duyurulur. İsteyerek Mirseyt’in Moskova’da bulunmadığı zaman alınan bu karara karşı, o hemen telgrafla tepki gösterir.

Yıl 1919, 3 Kasım, Moskova’da açılan Doğu Halkları Komünist Birliği İkinci Bütün Rusya Kurultayında ilk olarak kürsüye çıkan Sultangaliev, konuşmasını “Yaşasın Tatar-Başkurt Cumhuriyeti!” sloganı ile bitirir. Kurultay oy çokluğu ile “Tatar-Başkurt Cumhuriyeti”nin kurulmasını tasdikler. Fakat, Bolşevikler Partisi Merkez Komütesi Politbürosu’nun 13.11.1919 günkü Lenin’in başkanlığında açılan toplantıda, kendileri tarafından kısıtlı olarak önceden hazırlanmış kişiler ağız ile söylenmiş karşı görüşleri bahane ederek, kurultayın kararı reddettiler. Politbüro’nun bu kararını Mirseyt yine, Moskova’dan uzakta, doğu cephesine giderken yolda, Şamara’da duyar. O, bu haberi duyunca son derece üzülür, ve hemen Moskova’ya döner. Kararın geri alınmasını ister. Fakat ne yazık ki Sultangaliev teşebbüslerinde başarılı olamaz. Lenin ile Stalin bu işin sorumluluğunu hep kurultaydaki karşı görüşlü kişilerin üzerine atar. Politbüro, yalnız kararı geri almamakla kalmaz, Mirseyt’in teşebbüsüne karşı sinsî tedbirler almaya başlar. Mirseyt’in üzerinde yavaş yavaş kara bulutlar yoğunlaşır. O, bütün doğu ileri vekilleri tarafından merkezi büronun başkanı olarak seçilmesine rağmen, Bakü Kurultayı’na gönderilmez.

Yıl 1922, Mirseyt’i başkentten uzaklaştırmak amacıyla Tiflis’e gönderirler. Fakat, Mirseyt taraftarlarının yoğun isteği üzerine çok geçmeden tekrar Moskova’ya çağırılır.

Yıl 1922, 26 Aralık, Moskova Sovyetler’in 10. Bütün Rusya Kurultayı’nın 4. günü. İlk konuşmayı, kendisini milli meselenin uzmanı olarak tanımlayan Stalin yapar. Sonra Mirseyt Kürsüye çıkıp, Stalin’in millî siyasetini “göz boyamacılık”

ifadesiyle ağır bir şekilde tenkit eder ve sözünü “yeter, yoldaş Stalin, cumhuriyetlerin bağımsızlığı ile oynamayın!” cümlesiyle tamamlar.

Stalin’in sağ eli rolünü oynayan Kuybeşev, Sultangaliev ile tartıştığı bir konuşmasında, ona: “Bolşevik olacaksan, Bolşevik ol, yoksa serbestsin, İstanbul’a, dostun Zeki Velidi’nin arkasından git” demiştir. Git gide Mirseyt’in üzerindeki şüphe yoğunlaşır, onun mektupları açılıp okunur. Tatarca yazdığı mektupları, sırlı, gizli casusluk belgeleri olarak tanımlanır. Kısacası Mirseyt, GPU (Devlet Politik İdaresi)’nin birinci numaralı düşmanı olarak takip altına alınır.

Yıl 1923, 25 April., Onikinci Kurultay’ın milli meseleye ait toplantısında Mirseyt yine Stalin’e karşı konuşmaktan çekinmez: “Milli meselede ben, yoldaş Stalin’in görüşlerine temelden karşıyım” der. Bu karşı çıkıştan sonra Stalin, Mirseyt’i başbaşa konuşmak için odasına çağırır ve ona “Yoldaş Sultangaliev, sizi Türkiye’ye kaçacak diyorlar. Bu doğru mu?” der. Mirseyt “benim kendi vatanım var, hiçbir tarafa gitmem” cevabını verir.

Yıl 1923, 4 Mayıs öğleden sonra, Mirseyt iş odasından telefon ile Merkezi Kontrol İdaresi’ne çağırılır. Orada Kuybeşev tarafından onun partiden çıkarıldığına ve GPU tarafından yakalandığına dair belge okunur.

Mirseyt:

– Yoldaş Kuybeşev, bunun gerçek olduğunu kanıtlayabilir misiniz?

Kuybeşev:

– Kanıtlarım, parti ve Sovyetler’e karşı olduğunuz için yakalandınız. Mirseyt eline kelepçe salınmış halde, Moskova’nın ünlü o Lybiyonka hapishanesine götürülür. Bu olay kısa bir zaman içinde dünya basınında yansır. Sovyet devletinin içinde ve dışında Mirseyt taraftarlarının gösterdiği sert tepki, Stalin’i düşündürür. Üstelik Mirseyt’in GPU’ya yazan mektubunda yer alan bazı ifadeler Stalin’in dikkatini çeker: “Parti liderleri ve bazı Sovyet yetkililerinin Doğu halklarına özgü siyasetlerini kabullenemediğim için kendime ülküdaşlar aradım.” Sonuçta Stalin Sıltangaliev’i lakmus kağıtı olarak kullanmayı yani onun hayatı hesabına kendi düşmanlarını bulmaya karar verir. 19.6.1923 günü, Sultangaliev hapishaneden salıverilir.

Mirseyt hapishaneden çıktıktan sonra, Kremil yakınındaki yüksek dereceli hükümet memurları için yaptırılan bloklardaki evine gelir. Fakat evinden kimse bulamaz. O yakalandıktan sonra, ailesini buradan kovmuşlar. “Halk düşmanının eşi” diye, okumakta olduğu Şarkşunaslık Bilimgahı’ndan da kovulan Fatima, küçük çocukları ile beraber, “Bolşevik ile evlendin” diye, kendisine beddua eden annesinin evine gidip sığınır. Mirseyt de çaresiz oraya gider. Sevgili eşi Fatima, onu hem sevinç hem üzüntüsünün yarattığı gözyaşları ile karşılar.

Karanlık zindandaki 45 günlük yalnızlık, Sultangaliev’e birçok şeyleri düşünmeye/birçok şeyleri anlamaya da belki iyi fırsat olmuştur. O bundan sonraki hayatında kurtuluşu sosyalizmde yani sınıf nazariyesinde; sınıf birliğinde değil, Türk birliğinde, Türkçülükte aramaya başlar. Siyasi baskı, işsizlik, yoksulluk Mirseyt’i yıldırmaz. O azimle eskisi gibi yaşama mücadelesini sürdürür. Onun bu zor günlerinde, Türkiye’nin Sovyetler’deki Büyükelçisi Muhtar Bey; ona Türkiye’ye gitmesini teklif eder. Mirseyt bu teklifi kabul etmez. Onun önünde üç yol vardı:

Birinci yol, kendi dünya görüşünden vazgeçip, kendi milletinin kaderine özgü sorumlulukları unutup, milleti ve ülküdaşlarına ihanet etmek. Bu yolu Mirseyt’in düşünmesi bile mümkün değildir. Bu yolu seçmektense, ölmek onun için daha iyidir.

İkinci yol, fazla gecikmeden yabancı bir memlekete gitmek. Mücadeleyi orada sürdürmek. O, bu yol ile kendisini ve ailesini iyi bir yaşama da kavuşturabilir. Fakat, burada kalan milleti ve ülküdaşları ne olacak? İnsan doğup büyüdüğü toprakları ile, çevresiyle değerlidir ve güçlüdür. Sultangaliev’i yücelten değerlerin başında bu anlayış gelmektedir. Yaşadığı toprağı yani “Tatar-Başkurt Cumhuriyeti ve o Tatar halkı Mirseyt için her şeydir. O bunları can pahasına olsa bile terk edemez.

Üçüncü yol, kendi vatanında kendi imanı ile yaşamak ve orada ölmek. Ülküdaşları ile kendi halkı ile aynı kaderi paylaşmak. Hayatı pahasına olsa bile gayesini gerçekleştirmeye çalışmak. Mirseyt, hayatı için ailesi için son derece tehlikeli ve ağır olan bu üçüncü yolu seçecektir. Yani, Sirat Köprüsü üzerine irkilmeden adımını atacaktır.

Mirseyt, günden güne yoksullaşan ailesinin /geçimini temin için günlükçü olarak yük taşıma işi ile uğraşır. Hayat şartları ne kadar zor olursa olsun o, Kazan, Türkistan, Kırım’daki

dostları, ülküdaşları ile olan bağlarını koparmaz, kurtuluş ümidine gölge düşürmez..

Ağır iş şartlarından akciğer hastalığına yakalanan Mirseyt, arkadaşlarının tavsiyesi ve yardımı ile 1925 yılının yazında dinlenmek için Kırım'a gider. Orada eski dostlarından edip Fatih Emirhan ile görüşür. Yaşı, bilimi ve tecrübesi ile de Mirseyt'e nisbeten yüksek olan ünlü edip, geçici de olsa onun Türkiye'ye gitmesinin yararlı olacağını şu ifadeler ile ona anlatmaya çalışır: "Hiçbir yırtıcı hayvan bile kendi neslini yakalayıp yemez. Fakat, Bolşevikler senin başını her an yiyebilirler, bu gerçeği anlamın lâzım". Mirseyt'in cevabı ve eylemi "düşüneyim"den öteye gitmez.

Yıl 1926, sonbahar. Uzun bir işsizlik ve sıkıntılı günlerden sonra Mirseyt, Bütün Rusya Avcılık Derneği'nin İdil-Ural Şubesi'ne başkan olarak tayin edilir. İlk günlerde doğal olarak bu iş onu sevindirir. Bu işin arkasında neler gizlendiğini anlayamaz. Gerçekte ise bu iş onun için hazırlanmış bir tuzaktı. Stalin Mirseyt'i bir defa daha aldatır. Mirseyt İdil-Ural sahasında seyahat ederken, dostları ile ilişki kurarken, o devamlı takip edilir. Onun kaldığı evler gizlice dinlenir. Çevresindeki kişilerin arasına sokulan gizli ajanlar, kendi aralarında "suç bulma" yarışına girerler. Evet, Mirseyt'in devlet hesabına İdil-Ural sahasını rahatça gezmesinin bir bedeli vardı. Stalin kendi avını daha olgun hale getirerek vurmayı planlıyordu.

Yıl 1928, 8 Aralık. OGPU (Birleşik Devlet Politik İdaresi) Mirseyt'in yakalanması emrini verir. Bu emir verilmeden önce, Mirseyt isteyerek Moskova'nın dışına gönderilir. 9 Aralık günü, Mirseyt ailesinden uzakta, yolculuk üstünde iken, onun evi aranır. 11 Aralık günü kendisi yakalanıp Moskova'ya gönderilir. 13 Aralık günü onu Moskova'daki tek kişilik hapis haneye getirirler. İşte o gün Mirseyt'in kendi eliyle yazmış kimlik belgesini sunuyoruz:

Milleti: Tatar-Başkurt (Mirseyt Tatar ve Başkurlar'ı aynı millet olarak bildiği için hep bu ifadeyi kullanmıştır), 36 yaşında, Temmuz 1892 doğumlu.

Eşi: Fatima, Ahmet kızı, 28 yaşında.

Çocukları: Oğlu murat 4,5 yaşında.

Kızları: Gülnar 9 yaşında, Reşide (ilk eşi Revza'dan olan kız) 13 yaşında.

Hapishanede gece ve gündüz demeden aylarca, yıllarca sorgu devam eder. Dayanılmaz işkenceler sürer. Hatta dişlerinin kelepçe ile birer birer sökülmesi hesabına ondan cevap almaya, ülküdaşlarının adlarını öğrenmeye çalışırlar. Fakat Mirseyt hayatta olan hiçbir arkadaşının adını söylemez. Gayesi uğruna yaptığı bütün eylemlerinin sorumluluğunu kendisi üstlenir.

Yıl 1930, 6 Haziran, Sultangaliev ölüme mahkûm edilir. Fakat Stalin, kendisinin en büyük düşmanı olan bu müstesna şahsiyetten bir şeyler öğrenmek veya biraz daha onunla oynamak ister. Ölüm 10 yıllık sürgüne çevrilir.

Yıl 1931, 31 Ocak, Mirseyt ve Segit Suneley başta olmak üzere Doğu illerine mensup 20 siyasi tutuklu yk treni ile Beyazdeniz kıyısındaki liman şehri Arhangelsk'e gönderilir. Oradan Beyazdeniz içindeki adalara sürgün edilir. ldrc soğuk ve açlık içinde kıvranan Mirseyt, yine de yaşamaya devam eder. Mirseyt hakkında sürgün adasından Moskova'ya OGPU'ya gönderilmiş bir belgeyi sunuyoruz:

"Siyasi suçlu Sultangaliev daima gözetim altındadır. Etrafında bizimkiler. Trokicilerden Marenko, Elsin ve Zalkind'lar ile selmlaşıyor. Azerbaycan Mşavatısı Gadjinski ile görüşür. Kendisinin lkdaşlarından Canbaev, Ormanı, Bakiev ve Tlevbirdin'ler ile ilişki kurması için imkaniyet yarattık. Fakat, sonuç yok. Siyasi konuşmalardan uzaklaşıyor. Geleceğe dönük ne yapmamızı önerirsiniz. ...20 Ocak 1934. N.A. Frehkel."

Akciğer hastalığından halsiz düşen Mirseyt, 1934 yılının ortalarında Stalin'e bir mektup yazar. O yaşamak ister... Stalin "Siyasi düşmanı öldürmek güçlülük değil, asıl güçlülük, onun savunduğu fikirleri kökünden yok etmekle kanıtlanır" mantığına dayanarak, Mirseyt'in sürgünden salıverilmesini emreder.

Yıl 1934'n sonları. Mirseyt belli şartlara bağlı olarak Saratov (Sarıtav) şehrine gelir ve hükümetin önceden belirlediği küçük, karanlık bir odaya yerleşir. Devlet iş vermez; kendin iş bul, der; Ailesinin yanına gitmek yasaktır. O hasta olmasına rağmen, şehir içindeki günlük ağır işler ile uğraşıp, hayatını sürdürmeye çalışır. Gizli halde ailesine haber gönderir. Eşi Fatima gizli halde onun yanına üç defa gelir. Fakat karı-kocanın bütün eylemleri hükümet tarafından günü gününe takip edilir.

Yıl 1937, Mart'ın 19. günü, Mirseyt yine yakalanıp Saratov hapishanesine götürülür. Daha sonra Kazan'daki özel ceza evine gönderilir. Sorgu ve işkence...

Yıl 1939, Haziran'ın 16. günü, Sultangaliev Moskova'daki Lefort ceza evine nakledilir.

Yıl 1940, Ocak ayının 28. günü, Stalin'in emriyle, Beriya, Lefort cezaevine gelir. O, lm sandalyesine oturtulmuş

Sultangaliev'e:

– Son sözün var mı? der. Sultangaliev:

– Amaca ulaşılmadı... Stalin milleti saptırdı, der.

Beriya'nın kapı önüne çıkmasından hemen sonra, kurşun sesi duyulur...

Yıl 1937'nin sonları, rüzgârlı bir gecede, Fatima'yı iki çocuğundan ayırarak, götürürler. Nereye götürüldü, nerede öldürüldü kimse bilmiyor.

Yıl, 1943, 19 yaşındaki Murat, sinir hastalıkları hastanesine götürülür ve orada kaybolur.

Yıl 1949, Gülnar, babasının da yattığı Lybiyarika cezaevine götürülür ve orada intihara zorlanır.

Yıl 1948, Reşide Siberya'ya sürgün edilir.

Yıl 1975, Reşide kötü bir hastalıktan ölür.

Dr. İklil KURBAN.

Not: Bu yazı «Türk Yurdu» Dergisinin Mart 1993 tarih ve 67. Sayısında yayınlanmıştır.

www.altayli.net Taryhy şahslar